

Sygn. akt II CSKP 786/22

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 22 lutego 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Dariusz Dończyk (przewodniczący)

SSN Agnieszka Piotrowska (sprawozdawca)

SSN Dariusz Zawistowski

w sprawie z powództwa Bank spółki akcyjnej w W.

przeciwko T. J.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 22 lutego 2023 r.

w Izbie Cywilnej w Warszawie,

skargi kasacyjnej T. J.

od wyroku Sądu Apelacyjnego w Białymstoku

z 12 marca 2020 r., sygn. akt I ACa 729/19,

1) oddala skargę kasacyjną;

2) zasądza od pozwanego na rzecz powoda koszty postępowania kasacyjnego w kwocie 2700 (dwa tysiące siedemset) zł.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 19 lutego 2019 r. Sąd Okręgowy w Suwałkach zasądził od pozwanego T. J. na rzecz powoda Bank S.A. z siedzibą w W. (dalej Bank) kwotę

158 603,35 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od 8 czerwca 2018 r. do dnia zapłaty. Ustalił, że na podstawie umowy z 26 marca 2014 r. powodowy Bank udzielił pozwanemu kredytu gotówkowego w kwocie 199 996,53 zł na okres od 26 marca 2014 r. do 25 marca 2024 r. na warunkach szczegółowo opisanych w ustaleniach faktycznych zawartych w uzasadnieniu wyroku. W umowie strony wskazały, że kredyt jest w części przeznaczony na spłatę już istniejących i wymagalnych zobowiązań finansowych kredytobiorcy z tytułu opisanych umów kredytu zaciągniętych przez pozwanego w Bank1 S.A. oraz kosztów usługi pośrednika kredytowego. Strony uzgodniły, że zgodnie z dyspozycją pozwanego powodowy Bank wypłaci w dniu zawarcia umowy kwotę 32 340 zł. na wskazany rachunek pozwanego, przeleje kwotę prowizji za udzielenie kredytu w wysokości 19 999,65 zł. na rachunek powodowego Banku, kwotę 12 599,78 zł na przedstawiony przez pozwanego w pisemnej dyspozycji rachunek pośrednika kredytowego oraz pozostałą kwotę na rachunki wskazane przez pozwanego w celu spłaty wcześniejszych zobowiązań kredytowych pozwanego w Bank1 S.A. W umowie zawarto także zapis, że całkowita kwota kredytu wynosi 167 397,10 zł., rzeczywista roczna stopa oprocentowania 23,12 %, zaś całkowity koszt kredytu kwotę 234 158,08 zł, opisując części składowe tej należności. Pozwany zobowiązał się do spłaty kredytu z odsetkami w comiesięcznych ratach kapitałowo – odsetkowych wynoszących 3345,48 zł, płatnych w sposób i w terminach wskazanych w umowie. Pozwany uiszczał raty kredytu w wysokości określonej w umowie do 27 października 2014 r., zaś jesienią 2017 r. zaprzestał regularnej spłaty całości rat zadłużenia. W związku z tym powodowy Bank pismem z 5 maja 2017 r. poinformował powoda, że zaległość wynosi 5 357,47 zł i wezwał do jej zapłaty, informując o możliwości złożenia wniosku restrukturyzacyjnego oraz podając telefon kontaktowy Banku umożliwiający uzyskanie przez pozwanego pełnej informacji o zadłużeniu.

Kolejnym pismem z 27 listopada 2017 r. powód wezwał pozwanego do uregulowania wymagalnego zadłużenia z tytułu opisanej wyżej umowy o kredyt w terminie 7 dni od daty doręczenia tego pisma, wskazując na zaległość w kwocie 8183,03 zł. Poinformował o skutkach braku spłaty w postaci wypowiedzenia umowy o kredyt, postawienia niespłaconej kwoty kredytu w stan natychmiastowej

wymagalności oraz wszczęciu postępowania egzekucyjnego. Upředził o możliwości zawiadomienia o niespłaconych zobowiązaniach Krajowego Rejestru Długów B. S.A. oraz Związku Banków Polskich. W dniu 30 stycznia 2018 r. pozwanemu doręczono przesyłką poleconą pismo Banku datowane 25 stycznia 2018 r., w którym powód wezwał pozwanego do zapłaty - w terminie 14 dni roboczych od dnia otrzymania pisma - zaległości w spłacie kredytu na dzień 25 października 2017 r. w kwocie 8 195,94 zł. T. J. został także poinformowany o możliwości złożenia – na podstawie art.75c prawa bankowego- wniosku o restrukturyzację zadłużenia w terminie 14 dni roboczych od otrzymania pisma oraz o tym, że w przypadku niezłożenia tego wniosku oraz niespłacenia powyższego zadłużenia, powodowy Bank wypowiada umowę z zachowaniem 30-dniowego okresu wypowiedzenia rozpoczynającego się od dnia, w którym upłynął termin 14 dni roboczych, liczony od daty doręczenia pozwanemu tego pisma. Bank oświadczył także, że jeśli pozwany spłaci w okresie wypowiedzenia całość zadłużenia przeterminowanego, umowa nie ulegnie rozwiązaniu, lecz będzie kontynuowana; w przeciwnym wypadku ulegnie rozwiązaniu z upływem okresu wypowiedzenia, zaś całość niespłaconego kredytu zostanie postawiona w stan natychmiastowej wymagalności. W piśmie podano także numer telefonu kontaktowego Banku.

W terminie 14 dni roboczych od dnia doręczenia powyższego pisma T. J. nie złożył wniosku o restrukturyzację kredytu ani nie spłacił przeterminowanego zadłużenia, stąd powodowy Bank pismem z 23 marca 2018 r., doręczonym pozwanemu listem poleconym w dniu 26 marca 2018 r., wezwał T. J. do zapłaty kwoty 155 456, 60 zł według stanu zadłużenia na dzień 22 marca 2018 r. (wyszczególniając pozycje składające się na tę należność), w terminie 7 dni od doręczenia wezwania na podany w piśmie rachunek bankowy, czego pozwany nie uczynił. W dniu 8 czerwca 2018 r. powodowy Bank sporządził wyciąg z ksiąg rachunkowych banku nr [...], z którego wynika, że na zadłużenie pozwanego składają się następujące kwoty: niespłacony kapitał 150 351,21 zł, odsetki umowne 4 659,26 zł, odsetki umowne za opóźnienie 3 562,88 zł oraz opłaty umowne w kwocie 30 zł.

Opierając się na tych ustaleniach faktycznych Sąd Okręgowy doszedł do przekonania, że powództwo Banku zasługuje na uwzględnienie. Pozwany nie spłacił zadłużenia mimo dwukrotnych wezwań do zapłaty, zaś warunkowe wypowiedzenie umowy kredytowej w piśmie doręczonym pozwanemu w dniu 30 stycznia 2018 r. Sąd Okręgowy uznał za dopuszczalne i skuteczne. Podniósł przy tym, że powodowy Bank stworzył pozwanemu możliwość kontynuowania zawartej umowy kredytowej w sytuacji spłaty zobowiązań nie tylko w okresie 14 dni roboczych od dnia doręczenia wezwania, ale także w okresie wypowiedzenia umowy, z czego pozwany nie skorzystał. Wypowiedzenie umowy kredytu nie stanowiło zatem zaskoczenia dla pozwanego, nie naruszyło jego uprawnień kredytobiorcy, lecz było konsekwencją postawy pozwanego.

Wyrokiem z 12 marca 2020 r. Sąd Apelacyjny w Białymstoku oddalił apelację pozwanego, dzieląc ustalenia faktyczne i oceny prawne Sądu pierwszej instancji.

W skardze kasacyjnej pozwany zarzucił naruszenie art.75 c oraz art. 69 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe (jedn. tekst: Dz. U z 2022 r., poz. 2324, dalej: „pr. bank.”), naruszenie art. 58 § 1 k.c. w zw. z art. 89 k.c. w zw. z art.76 Konstytucji RP, a także naruszenie art.385¹ § 1 k.c. w zw. z art.36 a ustawy z dnia 12 maja 2011 r. o kredycie konsumenckim (jedn. tekst: Dz.U. z 2022 r., poz.246, dalej: „u.k.k.”) oraz naruszenie art. 243 k.p.c. w zw. z art. 231 k.p.c. Formułując te podstawy wniósł o uchylenie wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu w Białymstoku do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W świetle art.398³ § 3 k.p.c. oraz art.398¹³ § 3 k.p.c. nie jest dopuszczalna procesowa podstawa kasacyjna oparta na zarzucie naruszenia art. 243 k.p.c. w zw. z art. 231 k.p.c. przy ustaleniu, że pozwanemu doręczono wymienione w tej podstawie pisma Banku poprzedzające wypowiedzenie umowy kredytu, albowiem ta podstawa odnosi się do zastosowanego przez Sąd pierwszej instancji i zaaprobowanego przez Sąd Apelacyjny domniemania faktycznego, stanowiącego środek procesowy pozwalający na ustalenie określonego elementu stanu

faktycznego, zrekonstruowanego z uwzględnieniem reguł wynikających z art.233 § 1 k.p.c.; należy zatem do sfery czynności związanych z oceną dowodów i ustalaniem faktów, o której mowa w art.398³ § 3 k.p.c. (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 24 kwietnia 2010 r., III CSK 129/09 oraz wyrok Sądu Najwyższego z 21 lutego 2007 r., I CSK 428/06).

Nie jest uzasadniony przytoczony w ramach materialnoprawnej podstawy kasacyjnej zarzut naruszenia art. 58 § 1 k.c. w zw. z art. 89 k.c. w zw. z art. 76 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej przez ich wadliwe zastosowanie, skutkujące przyjęciem przez Sąd Apelacyjny dopuszczalności wypowiedzenia przez Bank umowy kredytowej pod warunkiem rozwiązującym, bez wyraźnie oznaczonego czasu, w którym mają wystąpić wobec pozwanego (będącego konsumentem objętym ochroną na płaszczyźnie konstytucyjnej – art.76 Konstytucji oraz na płaszczyźnie ustawowej) negatywne skutki oświadczenia banku, podczas gdy tak skonstruowane oświadczenie stoi w sprzeczności z istotą czynności prawnej wypowiedzenia umowy, której celem jest definitywne uregulowanie łączącego strony stosunku prawnego. Przedstawiony zarzut jest oderwany od treści pisma powodowego Banku z 25 stycznia 2018 r., a nadto niezasadny w świetle treści łączącej strony umowy o kredyt oraz orzecznictwa Sądu Najwyższego, w którym wskazano, że dopuszczalne jest - co do zasady - dokonanie czynności prawnej zawierającej zastrzeżenie, iż jej skutek zależy od skorzystania z uprawnienia lub woli wykonującego zobowiązanie, a zdarzenie zależne od zachowania strony może polegać na spełnieniu lub niespełnieniu świadczenia. Zastrzeżenie to podlega ocenie na podstawie art. 353¹ k.c., z uwzględnieniem normatywnej konstrukcji warunku określonej w art. 89 k.c. (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 22 marca 2013 r., III CZP 85/12, OSNC 2013, nr 11, poz.132). W orzecznictwie przyjmowana jest dopuszczalność wypowiedzenia umowy kredytu przez bank w sposób uzależniający skutek w postaci początku biegu ustalonego w umowie okresu wypowiedzenia prowadzącego do rozwiązania umowy od tego, czy dłużnik spłaci wymagalne zadłużenie w zakreślonym przez bank terminie. Wymaga to jednak oceny w świetle konkretnej umowy kredytu, ponadto wypowiedzenie umowy nie może być czynnością nagłą, zaskakującą dla kredytobiorcy nawet, jeżeli istnieją podstawy do wypowiedzenia zgodnie z treścią umowy, dlatego skorzystanie przez

bank z tego jednostronnego uprawnienia kształtującego powinno nastąpić po wyczerpaniu środków mniej dla dłużników dolegliwych, zwłaszcza uprzednich wezwań do zapłaty (zob. wyroki Sądu Najwyższego z 8 września 2016 r., II CSK 750/15 oraz z 24 września 2015 r., V CSK 698/14).

Łącząca strony i zaakceptowana przez nie umowa kredytu z 26 marca 2014 r. nie zawiera postanowień determinujących konieczność zachowania przez powodowy Bank określonej umową sekwencji kolejno następujących po sobie działań kredytodawcy, wymagającej przykładowo oddzielenia ostatecznego wezwania pozwanego do zapłaty wymagalnego zadłużenia od oświadczenia o wypowiedzeniu umowy. W świetle wiążących Sąd Najwyższy przy rozpoznaniu tej skargi ustaleń faktycznych (art.398¹³ § 2 k.p.c.), wypowiedzenie umowy zostało poprzedzone dwoma wezwaniami pozwanego do zapłaty zadłużenia, a treść pisma powodowego Banku z 25 stycznia 2018 r. jest jednoznaczna i nie pozostawia najmniejszych wątpliwości co do możliwości zapobieżenia negatywnym skutkom wypowiedzenia przez działanie pozwanego, polegające na zapłacie wymagalnego zadłużenia kredytowego. Pozwany miał zatem realny wpływ na kolejne czynności Banku, otrzymał szansę uniknięcia dotkliwych dla niego konsekwencji w postaci rozwiązania umowy kredytu za wypowiedzeniem i postawienia całej niespłaconej kwoty w stan natychmiastowej wymagalności.

Pozwany zarzucił w skardze naruszenie art. 75c prawa bankowego przez jego niewłaściwe zastosowanie, skutkujące dopuszczeniem przez Sąd Apelacyjny połączenia w jednym dokumencie dwóch instytucji prawa bankowego, tj. wezwania do zapłaty poprzedzającego oświadczenie o przedterminowym wypowiedzeniu umowy przez powodowy Bank z oświadczeniem o warunkowym wypowiedzeniu umowy kredytu, co czyniło iluzorycznym postępowanie upominawcze wobec pozwanego. Także ten zarzut abstrahuje od treści kolejnych pism powodowego Banku skierowanych do dłużnika oraz ustaleń faktycznych w tej sprawie, świadczących o respektowaniu przez powodowy Bank przytoczonego art.75c prawa bankowego. Pozwany został dwukrotnie, w dwóch kolejnych pismach Banku, pouczone o możliwości złożenia wniosku o restrukturyzację zadłużenia, o którym mowa w art. 75c ust. 2 pr. bank. i dwukrotnie zignorował możliwość restrukturyzacji powstałego zadłużenia i modyfikacji łączącego strony stosunku prawnego na

przyszłość. Należy powtórzyć, że art.75c pr. bank nie zawiera wymagania, aby wezwanie do zapłaty zaległych świadczeń z pouczeniem o możliwości złożenia wniosku o restrukturyzację zadłużenia oraz oświadczenie o wypowiedzeniu umowy kredytowej stanowiły wyodrębnione technicznie czynności i były dokonywane przez Bank osobnymi pismami. Prowadzi to do wniosku, że jeśli umowa stron nie stanowi inaczej, dopuszczalna i skuteczna jest zastosowana przez powodowy Bank w tej sprawie konstrukcja wypowiedzenia umowy kredytu.

Pozwany sformułował także w skardze zarzut naruszenia art. 69 ust. 1 i 2 pr. bank. przez dopuszczenie wyliczenia odsetek od kosztów kredytu, a nie tylko od kwoty udzielonego kredytu, a także zarzut naruszenia art. 385¹ § 1 k.c. w zw. z art. 36a u.k.k. przez przyjęcie, że formalna zgodność pozaodsetkowych kosztów kredytu z art. 36a u.k.k. wyklucza obowiązek badania abuzywności klauzul dotyczących kosztów kredytu zawartych w umowach kredytów konsumenckich.

Odnosząc się do pierwszego z tych zarzutów należy podnieść, że z wiążących ustaleń faktycznych, w tym z treści § 4 ust. 2 umowy kredytu wynika, iż całkowita kwota udzielonego kredytu, a zatem, zgodnie z art. 5 ust.7 u.k.k., maksymalna kwota wszystkich środków pieniężnych nieobejmujących kosztów kredytu, które kredytodawca udostępnia konsumentowi na podstawie umowy (...), wyniosła 167 397,10 zł i została przez pozwanego przeznaczona na spłatę jego wcześniejszych zobowiązań kredytowych wynoszących odpowiednio 78 922,22 zł i 56 064,88 zł; pozostała kwota 32 340 zł została przelana przez powodowy Bank na wskazany w dyspozycji rachunek pozwanego. Całkowita kwota kredytu oraz niezaliczone do niej prowizja Banku i wynagrodzenie pośrednika, z którego usług powód, jak sam przyznał, skorzystał przy zawieraniu tej umowy (k.55 verte akt), zostały wyspecyfikowane w sposób jednoznaczny w treści § 1, § 2 i § 4 umowy, a zatem pozwany został o nich należycie poinformowany, wiedział o nich i je aprobował. Pozwany zaakceptował także sfinansowanie z kwoty 199 996,53 zł udostępnionej mu przez Bank, prowizji Banku w wysokości 10 procent kwoty udzielonego kredytu oraz wynagrodzenia pośrednika kredytowego (jednoznaczne postanowienie zawarte w § 2 umowy); pozwany nie formułował zresztą jakichkolwiek twierdzeń faktycznych i zarzutów związanych z poruszoną

w przedstawionym powyżej zarzucie kasacyjnym kwestią ani w odpowiedzi na pozew, ani w toku postępowania przed Sądem Okręgowym w reakcji na pismo procesowe powoda z 3 stycznia 2019 r. z załącznikami, wyjaśniające powyższe zagadnienia, ani w apelacji, w której pozwany zawarł zarzuty dotyczące głównie niedopuszczalności i w rezultacie nieskuteczności wypowiedzenia przez Bank umowy kredytu, o czym szerzej była mowa we wcześniejszej części tego uzasadnienia. Pozwany nie sformułował natomiast w apelacji przytoczonych wyżej i omawianych zarzutów, przedstawionych po raz pierwszy dopiero w skardze kasacyjnej.

Odnosząc się do drugiego z nich należy wskazać, że stosownie do art.36a ust. 1 i 1a u.k.k. maksymalną wysokość pozaodsetkowych kosztów kredytu (w rozumieniu art. 5 pkt 6a u.k.k.), dla kredytów w tych ustępach wskazanych, oblicza się według wzorów zamieszczonych w tych przepisach. Pozaodsetkowe koszty kredytu nie mogą być wyższe od 45% całkowitej kwoty kredytu (art.36a ust.2 u.k.k.). Pozaodsetkowe koszty kredytu wynikające z umowy o kredyt konsumencki nie należą się w części przekraczającej maksymalną wysokość pozaodsetkowych kosztów kredytu obliczoną w sposób określony w ust. 1-2. (art.36a ust.3 u.k.k.). Pozwany nie kwestionował wyliczonych przez powodowy Bank pozaodsetkowych kosztów kredytu w postępowaniu przed Sądami obu instancji ani pod względem arytmetycznym ani merytorycznym w kontekście ich niezgodności z ustawą. W orzecznictwie Sądu Najwyższego wskazano, że okoliczność, iż pozaodsetkowe koszty kredytu konsumenckiego nie przekraczają wysokości określonej w art. 36a ust. 1 i 2 u.k.k., nie wyłącza oceny czy postanowienia określające te koszty są niedozwolone - art. 385¹ § 1 k.c. (zob. uchwały Sądu Najwyższego z 27 października 2021 r., III CZP 43/20 i z 26 października 2021 r., III CZP 42/20, OSNC 2022, nr 6, poz.57). W uzasadnieniu zaskarżonego orzeczenia Sąd Apelacyjny nie przedstawił poglądu przeciwnego, stąd nie sposób podzielić tego zarzutu kasacyjnego, służącego, jak należy ocenić, niedopuszczalnemu w postępowaniu kasacyjnym, kwestionowaniu ustaleń faktycznych w zakresie rozmiaru kwoty niespłaconej przez pozwanego na rzecz Banku, zamaskowanemu zarzutem naruszenia prawa materialnego.

W tym stanie rzeczy orzeczono, jak w sentencji (art.398¹⁴ k.p.c.). O kosztach postępowania kasacyjnego na rzecz powoda, który wniósł w terminie odpowiedź na skargę kasacyjną pozwanego, rozstrzygnięto na zasadzie odpowiedzialności za wynik sprawy w oparciu o art. 98 § 1 i art.99 w zw. z art. 398²¹ i art. 391 § 1 k.p.c. oraz § 10 ust.4 pkt 2 w zw. z § 2 pkt 6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (tekst jedn. Dz. U z 2018 r., poz. 265).